

Beata Topij-Stempińska, *Działalność edukacyjna Krucjaty Eucharystycznej w Polsce międzywojennej*, Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”, Wydawnictwo WAM, Kraków 2009, ss. 332.

Współczesna rzeczywistość wychowawcza staje przed wieloma dylematami, dylematami wychowania bez wartości, wychowania w neutralności aksjologicznej, wychowania w chaosie, wychowania w nadmiarze informacji. Dylematy te nie pozwalają pozostać obojętnymi i wręcz wskazują poszukiwanie rozstrzygnięć. Dwudziestolecie międzywojenne jest stale odkrywanym źródłem inspiracji dla koncepcji wychowawczych, pomysłów na wychowanie i nauczanie, na przygotowanie do życia młodych ludzi. Przedstawienia jednej z takich koncepcji podjęła się poszukująca w historii inspiracji wychowawczych pani Beata Topij-Stempińska. Przygotowała ona rzetelnie udokumentowane opracowanie naukowe *Działalność edukacyjna Krucjaty Eucharystycznej w Polsce międzywojennej*. Krucjata Eucharystyczna była „instytucją wychowawczą” o charakterze powszechnym i elitarnym jednocześnie. Skupiała dzieci i młodzież na całym świecie. Powstała w 1915 roku we Francji i w pierwotnej formie przetrwała do 1960 roku. Jednak największa aktywność organizacyjna i działalność wychowawcza przypada na lata dwudzieste XX wieku. Całościowych opracowań dotyczących Krucjaty Eucharystycznej jest niewiele, a te które się zdarzyły akcentują aspekty historyczny lub przekaz religijny. Książka dr Beaty Topij-Stempińskiej stanowi całościową prezentację działalności wychowawczej Krucjaty Eucharystycznej i jej wychowawczego oddziaływania na dzieci i młodzież w różnych sferach aktywności człowieka. Zwrócenie uwagi na organizację, jaką jest Krucjata Eucharystyczna, to jednocześnie zauważenie obecności treści i wartości religijnych na gruncie teorii i praktyki wychowawczej okresu międzywojennego w Polsce. Krucjata Eucharystyczna wpisała się dobrze w realia II Rzeczypospolitej, uwzględniała

zarówno osiągnięcia pedagogiki i psychologii jak i rzeczywistość społeczną tamtego czasu.

W Polsce pierwsze koło Krucjaty powstało w 1925 roku. Krucjata Eucharystyczna działała, prężnie się rozwijając, aż do wybuchu II wojny światowej. Po zakończeniu wojny podjęto próby odbudowania Krucjaty, co skutecznie podejmowano do 1949 roku, kiedy to władze polskie wydały dekret uniemożliwiający działanie organizacji religijnych w Polsce. Z czasem Krucjata na świecie przekształciła się w Eucharystyczny Ruch Młodych.

Autorka w swojej książce koncentruje się na działalności Krucjaty Eucharystycznej w Polsce w dwudziestolecie międzywojennym. Wtedy to na terenie Polski był największy rozkwit tej organizacji. Organizacja ta stanowiła swoistego rodzaju fenomen wychowawczy, w świetle którego można pełniej i szerzej zrozumieć mentalność wychowawczą społeczeństwa okresu międzywojennego. To, co zwraca uwagę na Krucjatę Eucharystyczną, to jednolita struktura i klarowne założenia programowe, które pozwalały na efektywne realizowanie celów wychowawczych tej organizacji. Krucjata Eucharystyczna jest jedną z tych organizacji, która zwróciła uwagę na grupę społeczną, jaką są dzieci i dostosowując do nich swój program, upodmiotowiła tę grupę wiekową, czyniąc dzieci adresatami swojej działalności.

Krucjata Eucharystyczna w Polsce była przykładem organizacji, która swoje wychowanie oparła o konkretny ideał aksjologiczny konsekwentnie realizowany, co z pewnością było głównym elementem „sukcesu” wychowawczego. Wartość i cele wychowania w Krucjacie były wytyczone przez doktrynę chrześcijańską i jednocześnie odpowiadały na zapotrzebowanie ówczesnego społeczeństwa odnośnie do wychowania patriotycznego i społecznego. Jak podaje autorka, naczelnym ideałem wychowawczym Krucjaty w Polsce był „dobry chrześcijanin i uczciwy obywatel” (s. 13). W Polsce po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku nie pozostawało to bez znaczenia, potrzeba było ludzi, którzy będą odpowiedzialnie kształtować „uwolnione z niewoli” państwo. Oprócz wychowania uczciwego człowieka i obywatela w Krucjacie Eucharystycznej stawiano sobie za zadanie wychowanie aktywnych i zaangażowanych katolików.

Krucjata Eucharystyczna miała na swój sposób wypełnić lukę wychowawczą w sytuacji, kiedy rodzice zaczęli większą odpowiedzialność za wychowanie przerzucać na szkołę. Stawiała sobie za cel kształtowanie osobowości i charakteru. Tam, gdzie

niedomagala rodzina, miała wejść szkoła czy inne organizacje społeczne, do których zaliczała się Krucjata Eucharystyczna, która podjęła się wypełnienia luki w sposób systematyczny i dobrze zorganizowany.

Krucjatę od samego początku otoczyli opieką jezuiti, stąd działalność Krucjaty Eucharystycznej wpisuje się w szeroko rozumianą działalność wychowawczą Towarzystwa Jezusowego, który to zakon od początku zajmował się wychowaniem młodego człowieka. Wychowanie człowieka, według wskazań Ignacego Loyoli (założyciela Towarzystwa Jezusowego), zakłada całościową formację osoby. Istotną rolę odgrywała zatem współpraca opiekuna czy kierownika Krucjaty z rodzicami i nauczycielami. Atrakcyjność wychowania propagowanego przez Towarzystwo Jezusowe polega od samego początku na tym, że nie tracono z oczu pojedynczej jednostki, która wyraża się w ignacjańskiej metodzie *cura personalis*. Ponadto skuteczność wychowania w duchu ignacjańskim w każdym czasie, mimo jego upływu, jest możliwa dzięki zasadzie, którą często podkreślał Ignacy Loyola, a mianowicie uwzględnianie czasu, miejsca i osób.

Krucjata Eucharystyczna była organizacją, która skupiała dzieci między szóstym a szesnastym rokiem życia. Już na wstępie, dzieciom chętnym do włączenia się w Krucjatę ukazywano zakres obowiązków, których głównym była gotowość podjęcia pracy nad swoim charakterem.

Krucjata Eucharystyczna była organizacją, która miała uporządkowaną strukturę i jasno wytyczone cele działania. Konkretna i przejrzysta struktura była adekwatna do dziecięcych potrzeb i oczekiwań, pozwalała nie pogubić się w wielości spraw stopniowo poznawanego, otaczającego dziecko świata. Jasny cel i sposób dochodzenia do niego pozwalały uchronić organizację przed chaotycznym oraz akcyjnym działaniem i umożliwiały podejmowanie systematycznej, a więc skutecznej pracy wychowawczej. Z Krucjaty mieli wyrastać ludzie świadomie zaangażowani w życie Kościoła, społeczeństwa i narodu. Kierownictwo Krucjaty odwoływało się także do rzeczy sprawdzonych, jak na przykład ideologia rycerska czy harcerstwo.

Tym, co przyciągało dzieci i młodzież do Krucjaty, była systematycznie podtrzymywana praca nad charakterem i możliwość zaangażowania się w konkretne działania.

Ważną rolę formacyjną pełniły organy prasowe Krucjaty, takie jak: „Hostia”, „Posłaniec Serca Jezusowego”, „Młody Las”,

„Orędowniczek Eucharystyczny”. Służyły one zarówno dzieciom – członkom Krucjaty jako pomoc w samodzielnej pracy nad sobą, jak również były dużą pomocą dla duszpasterzy i liderów w formowaniu i prowadzeniu uczestników Krucjaty ku wyznaczonemu celowi.

Autorka wskazuje też na kluczowe postacie Krucjaty Eucharystycznej. Byli to liderzy, którzy przyczynili się do rozwoju organizacji w Polsce, do których należeli: Józef Bok SJ, Józef Cyrek SJ, Urszula Ledóchowska, Barbara Żulińska. Osoby te rozumiały cele Krucjaty i potrafiły wyjaśniać je innym.

Krucjata Eucharystyczna, stosując ignacjańską zasadę dostosowania do osób, miejsca i czasu, uwzględniała w swoich programach i działalności osiągnięcia myśli pedagogicznej tamtego czasu, zwłaszcza tego, co wypracował nurt Nowego Wychowania, który bardzo silnie uwypuklał konieczność uwzględniania w wychowaniu faz rozwojowych wychowanków. W związku z tym akcentowano, że spotkania Krucjaty powinny być krótkie, ale częste oraz urozmaicone i pełne werwy, a więc dostosowane do możliwości dziecięcej percepcji.

Podstawą wychowania w Krucjacie Eucharystycznej było wychowanie religijne, wychowanie do wiary i modlitwy. Tak postawiony akcent w wychowaniu stanowił antidotum na szerzącą się laicyzację i nie pozwalał pominąć wartości wiary w wychowaniu. Pozostałe elementy dopełniały całokształt wychowania dzieci i młodzieży. Jednym z wychowawczych elementów Krucjaty było stopniowe włączanie dzieci do Krucjaty, co pozwalało młodemu człowiekowi realistycznie ocenić swoje możliwości. Jednolitość rozwiązań organizacyjnych i programowych sprawiała, że dzieci przy zmianie miejsca zamieszkania mogły się łatwo odnaleźć w nowym miejscu i zaangażować w działalność Krucjaty. Praca w organizacji ukierunkowana była na „tu i teraz” i jednocześnie skierowana na wychowanie dla przyszłości. Elementem wychowawczym była także swoista wspólnotowość działań i zaangażowań zarówno tych w pracy nad sobą, jak i tych na rzecz innych. Poczucie wspólnoty dawało dzieciom odczucie, że w pracy nad swoim charakterem nie są same, że będąc razem w takiej organizacji, jak Krucjata będą widzieli, że inni też się starają podnosić jakość swojego człowieczeństwa. Dużą rolę odgrywało świadectwo dorosłych w Krucjacie – wychowawców i opiekunów.

Krucjata Eucharystyczna była organizacją działającą w nurcie ignacjańskiego charyzmatu wychowawczego. Elementem

ignacjańskim w Krucjacie było kształtowanie osoby wrażliwej, utwierdzonej w swojej niepowtarzalności, aktywnej w pracy nad sobą, jak i w działaniach podejmowanych na rzecz innych. Uczono młodych ludzi poszukiwania, dostrzegania i odkrywania różnych wartości w otaczającej ich rzeczywistości oraz analizowania i wyciągania wniosków z różnych doświadczeń, aby móc dokonywać trafnych wyborów w życiu. W duchu ignacjańskim odbywało się także budowanie osobowej więzi z Chrystusem poprzez różne formy modlitwy. Akcentując podmiotową rolę wychowanka w Krucjacie, podkreślano zaufanie pokładane w wychowanku, pozwalając mu samodzielnie odkrywać najważniejsze rzeczy w życiu. Dostosowywano metody i środki pracy do wieku rozwojowego i kondycji duchowej wychowanków.

Wszelkie działania w Krucjacie miały służyć temu, aby ukształtować „pełnego” człowieka, stąd w Krucjacie przywiązywano wagę do wychowania dzieci i młodzieży w wielu aspektach: religijnym, społecznym, narodowym, państwowym i obywatelskim. Całościowość pracy wychowawczej Krucjaty przejawiała się w tym, że jeżeli podejmowany był jakiś temat lub problem, to był on poruszony w różnych kołach i różnych sekcjach tematycznych. Według poglądów panujących w II Rzeczypospolitej, Kościół był między innymi tą grupą, która powinna oddziaływać w dziedzinie wychowania społecznego, co poskutkowało w działalności Krucjaty wpajaniem czynnej miłości bliźniego.

Podejmowanie refleksji nad wychowaniem człowieka nie pozostaje tematem zamkniętym. Wskazywanie skutecznych form wychowawczego oddziaływania staje się współcześnie coraz trudniejszym zadaniem. Warto zatem sięgać do sprawdzonych ideałów – nawet tych sprawdzanych przez ponad 450 lat – i przykładów ich realizacji w przeszłości. Takim trafnym i całościowym przykładem realizacji ideałów ignacjańskiego wychowania jest Krucjata Eucharystyczna, która doczekała się całościowego, rzetelnego opracowania naukowego, przygotowanego przez dr Beatę Topij-Stempińską.

Nie można się nie zgodzić z autorką, że Krucjata Eucharystyczna odniosła sukces w okresie międzywojennym w Polsce, w krótkim czasie stając się organizacją bardzo liczną (w szczytowym okresie ponad 200 tys. członków). Autorka książki przyjmuje, że na sukces Krucjaty złożyło się kilka czynników. Pierwszym z tych czynników była dojrzałość liderów i jasno sprecyzowana koncepcja wychowania dzieci i młodzieży. Koncepcja ta była

odpowiedzią na zapotrzebowanie społeczne okresu międzywojennego w Polsce. Drugim czynnikiem, który przyczynił się do sukcesu był starannie przemyślany, pragmatyczny i atrakcyjny program wychowawczy. Trzecim czynnikiem było działanie wychowawcze dostosowane do rzeczywistości II Rzeczypospolitej i uwzględniające osiągnięcia w dziedzinie psychologii i pedagogiki, a także wieloaspektowość tego wychowania, co pozwalało na branie pod uwagę w wychowaniu całej osoby. Czwartym czynnikiem było życzliwe podejście do dzieci i w miarę możliwości powierzanie im różnych funkcji, aby same tworzyły kształt organizacji, do której należą. Piątym czynnikiem sukcesu była szeroka działalność wydawnicza, która stanowiła uzupełnienie bezpośrednich działań wychowawczych w Krucjacie.

Należy się zgodzić z Autorką, że nie można przenieść do współczesności na zasadzie kopii struktury i założeń programowych Krucjaty Eucharystycznej. Można natomiast, i tu również należy się zgodzić z Autorką, poszukać w założeniach Krucjaty inspiracji do działań współczesnych organizacji zarówno dla dzieci, jak i dla młodzieży. Inspiracją może być to, co przyczyniło się do sukcesu Krucjaty prawie sto lat temu, a co w szerszej formie sprawdza się od ponad 450 lat w ignacjańskich zasadach wychowawczych.

Ewa Dybowska